

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. คุณภาพการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 ระบบคุณภาพการศึกษา
 - 1.4 การดำเนินงานคุณภาพการศึกษา
2. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.3 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 2.3.1 ด้านคุณภาพผู้เรียน
 - 2.3.2 ด้านการเรียนการสอน
 - 2.3.3 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา
 - 2.3.4 ด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

คุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 48 ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมีการประกันภายในจะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นประจำทุกปี และให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการรายงานผลการประกันคุณภาพการศึกษาทุกปี การเสนอผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด การประเมินภายนอกตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และการเผยแพร่ให้สาธารณชนได้ทราบ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 36 - 38) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ดังนี้

ความหมายของคุณภาพการศึกษา

มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้ กรมสามัญศึกษา (2542 : 14) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการต่าง ๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้น เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครองชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) ได้ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมว่าการดำเนินการของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดพื้นฐานของการป้องกัน ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ

สงบ ลักษณะ (2544 : 2 - 7) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็นกระบวนการวางแผน และกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบ การจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตร และตรงกับความต้องการของสังคม

สมคิด พรหมจ้อย (2544 : 41) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการ การบริหาร การบริหารและจัดการ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับโดยตรงคือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม การดำเนินงานของสถานศึกษาจะต้องมี ประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา ที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7) ให้ความหมายการประกันคุณภาพ การศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษาหมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตาม การกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องซึ่งจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจ ให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการ ทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษา จะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา ที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการ “ป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงาน ที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตไม่มีคุณภาพ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 3) ให้ความหมายการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

การประกันคุณภาพภายใน หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานของการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

การประกันคุณภาพภายนอก หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานของการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

อรรถพร จินะวัฒน์ (2545 : 13) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ว่าเป็นการจัด การศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน การศึกษาที่กำหนด จนเป็นที่เชื่อถือศรัทธาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

พิสนุ พองศรี (2550 : 177) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารภายใน ของสถานศึกษาการดำเนินงานของต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพของ ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับ

ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ โดยใช้การประเมินทั้งภายในและภายนอกเป็น กลไกสำคัญ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2553 : 18) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การสร้างมาตรฐานคุณภาพของการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ คือ ทั้งผู้เรียน ครู ผู้บริหารและผู้มีส่วนร่วมกับกระบวนการทำงานเชิงระบบเพื่อให้ได้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาก่อนเป็นที่เชื่อถือศรัทธา และเป็นที่ยอมรับของสังคม

ความสำคัญของคุณภาพการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 (2555 : 1) กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาว่า มาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องบริหารการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่เสริมและผลักดันให้กระบวนการทำงานทุกระดับและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกันเป็นระบบ มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายไว้ เพื่อบรรลุนโยบายของการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักการและวิธีการบริหารและการจัดการคุณภาพสมัยใหม่ ที่เน้นการสร้างเชื่อมั่นให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนดระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วยภาระงานที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ 8 เรื่อง คือ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบ

และทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษา ประจำปีและการผ่องระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ระบบคุณภาพการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพศึกษา เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและที่สังคมต้องการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549 : 3) ซึ่งมีผู้กล่าวถึงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2542 : 8 - 9) ได้กำหนดองค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันประกอบด้วยขั้นตอนการพัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานเพื่อการเข้าสู่คุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานให้ได้มาตรฐานการศึกษา ทั้งด้านผลผลิต บัณฑิต และกระบวนการ ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ และการประกันคุณภาพการศึกษา

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาบัณฑิตทางการศึกษาต่าง ๆ ที่มีต่อคุณภาพการศึกษา ให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

2. การตรวจสอบทบทวนและปรับปรุงคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ

2.1 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษาเป็นการดำเนินงานเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการจัดการศึกษา โดยให้สถานศึกษาประเมินตนเอง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแล้วจัดทำรายงานผลการจัดการศึกษา เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

2.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อตรวจสอบและควบคุมคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด แล้วรายงานผลการจัดการศึกษาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

2.3 การกำหนดมาตรฐานการปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เป็นการดำเนินงานของเขตพื้นที่การศึกษา

เพื่อใช้มาตรการต่าง ๆ ในการปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาหรือแนวดำเนินงานในการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นการดำเนินงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือหน่วยงานภายนอกสำนักงาน ดังกล่าวรับรองสำหรับสถานศึกษาที่ผ่านการประเมิน จะได้ใบรับรองมาตรฐานการศึกษาหรือคุณภาพการศึกษาจากหน่วยงานที่ให้การรับรอง และให้สถานศึกษาเฝ้าระวังรักษาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา

กล้า ทองขาว (2544 : 28 - 29) กล่าวว่า หากจะมองจากกรอบของการประกันคุณภาพภายใน ความมุ่งหมายหลักของการประกันคุณภาพการศึกษาจะเน้นความเป็นไป เพื่อทำความกระจ่างแก่ประชาชนผู้รับบริการ ให้มีความมั่นใจว่าทุกคนในสถานศึกษาได้ทำงานเต็มกำลังเต็มความสามารถ เพื่อให้บริการและสร้างผลผลิตของการศึกษาให้มีคุณภาพ เป้าหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในจึงเป็นไปเพื่อปรับปรุงตนเอง ระบบและกระบวนการประกันคุณภาพภายในน่าจะมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานของความต้องการขั้นต่ำของแต่ละสถาบัน การนำนโยบายการประกันคุณภาพภายในสู่การปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาจะให้ความสำคัญ 4 เรื่อง คือ

1. การควบคุมคุณภาพ กล่าวคือ ตามปกติสถาบันอุดมศึกษาจะใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการกิจ เช่น แผนพัฒนาการเรียนการสอน แผนงานวิจัย แผนงานบริหารวิชาการ และแผนงานบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม เครื่องมือในการดำเนินการกิจที่จัดทำและดำเนินไปเพื่อสนองปณิธานของสถาบันที่ปรากฏเป็นแผนงาน โครงการหลักสูตร หรือโปรแกรมการศึกษาต่าง ๆ ของการศึกษาทั้งหมด จะต้องได้รับการควบคุมให้มีการดำเนินการตามที่กำหนดไว้ อย่างรัดกุมทุกขั้นตอน

2. การตรวจสอบคุณภาพ คือ กระบวนการค้นหาหลักฐานหรือร่องรอยการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ โดยกระบวนการศึกษา ค้นหาหลักฐานเพื่อการตรวจสอบในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา เรียกว่า การศึกษาเพื่อการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง การศึกษาและการจัดทำรายงานการประเมินตนเองมีจุดประสงค์เพื่อแสวงหาการดำเนินงานตามแผนค้นหาปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน แสวงหาจุดแข็งในการปฏิบัติที่ควรได้รับการส่งเสริม แสวงหาจุดอ่อนของการทำงานที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข แสวงหาแหล่งข้อมูลหลักฐานเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ว่าได้ทำอะไร มีปรากฏที่ใด ในลักษณะใด และสามารถแสดงผลเชิงประจักษ์แก่ใครก็ตามที่ต้องการทราบผลการดำเนินงานของสถาบัน ไม่ว่าจะ เป็นบุคลากรหรือผู้ตรวจสอบคุณภาพจากภายใน ภายนอก หรือสาธารณะ

3. การประเมินคุณภาพ คือ การพิจารณาคุณค่าของผลการดำเนินงาน โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนด ตามประเภทและลักษณะตัวบ่งชี้ ซึ่งเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในอาจใช้เกณฑ์มาตรฐาน เกณฑ์ที่กำหนดโดยองค์กรประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบัน โดยอาจกำหนดจากเกณฑ์เป็นพิสัย เพื่อกระตุ้นให้มีการพัฒนา

4. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นกระบวนการที่สถานศึกษานำผลจากการรายงาน การศึกษาตนเอง และรายงานการประเมินตนเองไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ในองค์ประกอบและดัชนีที่มีปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 7 - 8) เห็นว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีแนวคิดเพื่อการส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษา เข้าสู่มาตรฐาน

2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือเป็นการประเมินภายใน เพราะเป็นหน่วยงานในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

จากที่กล่าวมาสรุปว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่จะสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีคุณภาพโดยมีการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพและการปรับปรุงคุณภาพ

การดำเนินงานคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 17 - 19) กล่าวถึงกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ได้ใช้กรอบความคิดเดียวกันกับการประกันคุณภาพของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ได้ปรับรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนขึ้น และให้สอดคล้องกับนโยบายและการดำเนินการของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ

กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การควบคุมคุณภาพ มีกิจกรรมสำคัญ คือ

กำหนดมาตรฐานโรงเรียน โดยกรมสามัญศึกษาพัฒนามาตรฐานโรงเรียนที่เป็นแกนกลาง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปรับขยายเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อลงสู่การปฏิบัติและให้สอดคล้องกับท้องถิ่น พัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานโดยจัดทำแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมทางด้านปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งบุคลากร

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียนมีกิจกรรมสำคัญ คือ

ตรวจสอบภายใน โดยให้โรงเรียนทำการประเมินตนเองในระหว่างการดำเนินงานตามแผน และเมื่อสิ้นสุดแผน ตรวจสอบภายนอก โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาใช้กระบวนการนิเทศร้อยละ 100 เป็นยุทธศาสตร์หลักช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียน โดยระดมกำลังจากทุกระดับหน่วยงาน กลุ่มเป้าหมายสำคัญ คือ โรงเรียนที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน โรงเรียนใช้ผลการตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกทำการปรับปรุงโรงเรียน และตั้งเป้าหมายการพัฒนาที่สูงขึ้นกว่าเดิมอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพ มีกิจกรรมสำคัญ คือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมินคุณภาพตามมาตรฐานโรงเรียนทุกโรงเรียนและทุก 2 ปี เพื่อจัดระดับคุณภาพโรงเรียนและติดตามความก้าวหน้าของคุณภาพของโรงเรียนในภาพรวมของระดับประเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในส่วนที่เพิ่มเติมเฉพาะของจังหวัด และใช้ผลการประเมินทั้งสองส่วน คือ ส่วนที่ประเมินร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่วนที่ประเมินเพิ่มเติมเฉพาะของจังหวัดเอง เพื่อจัดระดับคุณภาพโรงเรียนตามเกณฑ์ของระดับเขตพื้นที่การศึกษา ปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานโรงเรียนทุก 5 ปี (แผนพัฒนาละ 1 ครั้ง) เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนขึ้น จึงนำเสนอแผนภูมิกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการทุกปี ทุก 2 ปี และทุก 5 ปี (แผนพัฒนาละ 1 ครั้ง)

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 3 - 4) กล่าวถึง หลักในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาว่ามี 3 ประการ คือ

1. การกระจายอำนาจ โดยให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหาร รวมถึงการตัดสินใจดำเนินงาน ทั้งด้านบริหารวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและให้อิสระแก่ผู้สอนในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร ตลอดจนให้สถานศึกษาสามารถปรับปรุงตนเอง

รับผิดชอบ และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ความต้องการของชุมชน และสังคม ให้มากที่สุด

2. การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการทำงาน โดยให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ ปุชนิยบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือประชาชน ชาวบ้าน เข้ามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการของสถานศึกษา ร่วมกันคิด คัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริมและติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา ตลอดจน ร่วมภาคภูมิใจในความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาโดยรวม

3. การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยสถานศึกษาและคณะกรรมการ สถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา เช่น ภายใน 3 ปีนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต้องสูงขึ้นจากฐานเดิม ร้อยละ 5-10 หรือในปี การศึกษาหน้าผู้เรียนทุกคนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทุกคนสามารถใช้อินเทอร์เน็ต ในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นต้น จากเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าวมีการ ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา เลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาให้เหมาะสมและสามารถทำให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาต้องประชาสัมพันธ์เป้าหมายและจุดเน้นที่ต้องการพัฒนา ตลอดจนแผนพัฒนาสถานศึกษาให้ทุกฝ่ายรับรู้ ทั้งเพื่อเป็นสัญญาประชาคมและให้ทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนสู่เป้าหมายเดียวกัน

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 4) กล่าวถึงกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาที่สัมพันธ์กัน 3 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึง มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ หัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพคือ การสร้างจิตสำนึกให้ทุกคน ตระหนักถึงความจำเป็นของการทำงานเป็นกลุ่ม ทำงานอย่างมีระบบ และทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่จะ ปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง จัดทำข้อมูลสารสนเทศในส่วนที่รับผิดชอบ ใช้ข้อมูลสารสนเทศ นั้นให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนางานเป็นประจำ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจัดหมวดหมู่ข้อมูล สารสนเทศอย่างเป็นระบบ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุถึงมาตรฐานที่กำหนดนั้น ต้องมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ทุกกิจกรรม โครงการ งาน มีเป้าหมายเดียวกันคือยกระดับ คุณภาพผู้เรียนทุกด้าน มีการพัฒนาด้านปัจจัย ให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาให้ เพียงพอ ดูแลรักษาให้ใช้ได้อยู่เสมอและปลอดภัยในการใช้ ประการสำคัญคือต้องมีกลไกการ ปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนกำกับ ติดตามความก้าวหน้า และยืนยันการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตาม

เป้าหมายและบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด โดยการตรวจสอบคุณภาพสามารถดำเนินงานในแต่ละระดับ ดังนี้

2.1 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาดังคณะทำงานขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การดำเนินงาน โครงการ ตลอดปีการศึกษา ทั้งด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน คุณภาพการจัดการเรียนการสอน คุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษา และด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดทำเป็นระบบข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาได้ทันทั่วถึง และเป็นข้อมูลสำหรับประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาได้

2.2 การติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบสถานศึกษา เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพไปสู่เป้าหมายตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ สถานศึกษาทุกแห่งควรได้รับการติดตามตรวจสอบคุณภาพจากเขตพื้นที่การศึกษาอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 3 ปี สำหรับสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็ง เขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริมให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยกย่องสถานศึกษาที่มีรูปแบบการพัฒนาที่ดีให้เป็นตัวอย่างแก่สถานศึกษาแห่งอื่นได้ ส่วนสถานศึกษาที่มีคุณภาพผู้เรียนต่ำหรือมีแนวโน้มต่ำลงอันเนื่องมาจากปัญหาต่าง ๆ เขตพื้นที่การศึกษาควรแต่งตั้งคณะทำงานเข้าไปช่วยเหลือสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ เขตพื้นที่การศึกษาต้องทำรายงานติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อทราบด้วย

2.3 การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพภายในสถานศึกษาในภาพรวมระดับประเทศ โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพสถานศึกษาให้บริหารและจัดการศึกษาได้อย่างเต็มที่

3. การประเมินและรับรองคุณภาพ เป็นการดำเนินงานเพื่อตรวจสอบผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

3.1 การประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษาในข้อ 2.1 สถานศึกษานำข้อมูลสารสนเทศมาประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด จัดทำเป็นรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีของสถานศึกษารายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต้นสังกัด และรายงานต่อสาธารณชน

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา การประเมินในส่วนนี้เป็น การดำเนินงานโดยองค์กรภายนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่สำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่ประเมินและให้การรับรองว่า สถานศึกษา จัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ในทุก ๆ 5 ปี ผลจากการประเมิน ในภาพรวม จะนำเสนอรัฐบาล เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ การกำหนด ทิศทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ

การดำเนินการทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผล ซ้ำกันและกัน โดยเฉพาะการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สามารถดำเนินการได้ทั้งในส่วนการ พัฒนาคุณภาพและการประเมินคุณภาพ

นอกจากนี้การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างความมั่นใจ ให้กับผู้บริหารโรงเรียนว่าผลผลิตทางการศึกษาที่ได้นั้นมีคุณภาพตามที่พึงประสงค์ การประกัน คุณภาพสามารถจำแนกได้เป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับความรับผิดชอบ หมายถึง โรงเรียนมี กระบวนการจัดการที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองและชุมชนของโรงเรียนว่า นักเรียนที่จบ การศึกษาจากโรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่ชุมชนต้องการ การประกันคุณภาพระดับนี้ จะครอบคลุมถึงขั้นที่ 2 ที่เน้นกระบวนการประกันคุณภาพภายใน และ 2) ระดับการรับรอง หมายถึง โรงเรียนมีกระบวนการจัดการของโรงเรียนที่สร้างความมั่นใจให้กับชุมชนและสังคม ในวงกว้างว่า นักเรียนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยองค์กร ภายนอกโรงเรียนเป็นผู้รับรองมาตรฐาน การประกันคุณภาพระดับนี้ครอบคลุมถึงขั้นที่ 3 ที่เน้นกระบวนการประกันคุณภาพจากองค์กรภายนอก

การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 17) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผนกำหนด เป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบ ผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้น ๆ โดยมุ่งหวังให้มี ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542 : 3) กล่าวว่า เพื่อเป็นหลักประกันว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถตอบสนองความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพคนให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมปัจจุบันและอนาคต จึงต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเชื่อว่าการประกันคุณภาพการศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 14) กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 47 - 51 ดังนี้

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

มาตรา 50 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานศึกษา ตลอดจนบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมินภายนอกของสถานศึกษานั้น

มาตรา 51 ในกรณีที่การประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการดังกล่าวให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารายงานต่อคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

กรมวิชาการ (2544 : 3) ได้สรุปจากข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ว่าสถานศึกษาจะต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของตนและแสดงความรับผิดชอบ ให้ประจักษ์แก่สังคมว่า สถานศึกษามีประสิทธิภาพใน 2 ประเด็นหลักคือ

1. ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง
2. สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานอย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2) กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่า ต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนเอง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายใน ผสมผสานอยู่ในกระบวนการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อันเป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทย เป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข จะได้ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ มีสิ่งแวดล้อมที่ดียิ่งขึ้น เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นต้องดำเนินการ เนื่องจากบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคน ให้ปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ประกอบกับข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้บรรลุมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2543 : 9) กล่าวว่า โรงเรียนเป็นที่ไว้วางใจและเชื่อมั่นของสังคมว่า สามารถผลิตผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ฉะนั้นปัจจัยและกระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มีมาตรฐานจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ และได้เสนอแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา (กรมวิชาการ. 2543 : 11 - 12) ตามลำดับ ดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประกันคุณภาพการศึกษา คือ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อให้ครู ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม เกิดความเชื่อมั่นว่า โรงเรียนสามารถจัดการและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานของหลักสูตร และเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

2. กรอบแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา คือ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา การใช้โรงเรียนเป็นฐานในการบริหารจัดการ การกระจายอำนาจทางการศึกษา การมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ และการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ควรดำเนินการ ดังนี้

3.1 การศึกษาและการเตรียมการ ได้แก่ ตั้งคณะทำงาน การให้การศึกษ และการแต่งตั้งคณะกรรมการ

3.2 การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การจัดทำข้อมูลพื้นฐาน การจัดทำมาตรฐานคุณภาพผู้เรียน การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน ที่มีแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนที่เอื้อต่อการประเมินภายในและภายนอก การจัดทำแผนปฏิบัติ และการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน

3.3 การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การทบทวนแผน การพัฒนาบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การดำเนินการ และการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล

4. การตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คือ การเตรียมการ การตรวจสอบและประเมิน การสรุป และการรายงาน

5. การพัฒนาและปรับปรุง

6. การเตรียมการรับการประเมินจากหน่วยงานที่รัฐกำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 6) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพและเพื่อให้เป็นไปตามสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาควรดำเนินการให้ครอบคลุมแนวทางหลักต่อไปนี้

1. สถานศึกษาจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นประจำทุกปี โดยควรเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 เป็นต้นไป

2. ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3. การประกันคุณภาพภายในทุกชั้นตอน ควรเน้นการประสานงาน และการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษาตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

4. สถานศึกษาควรจัดทำรายงานผลการประกันคุณภาพภายในให้เรียบร้อยก่อนเริ่ม ปีการศึกษาใหม่ของทุกปี โดยแสดงผลการประเมินคุณภาพการศึกษา แนวทางหรือแผนงานในการ ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีการศึกษาต่อไป แล้วเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และสาธารณชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 12) กล่าวว่า ในการพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงานนั้นจะต้อง คำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการวิจัยใน สถานศึกษานำร่อง ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริมสนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาจะต้องได้รับการเตรียมความพร้อม และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยคำนึงถึงเงื่อนไขข้างต้น ควรมีการเตรียมการ เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่บุคลากรและจัดให้มีกลไกในการดำเนินงานในเรื่องนี้ หลังจากนั้น บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องจึงร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ และร่วมกันปรับปรุง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด ดังนี้

1. การเตรียมการก่อนดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน

1.1 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

ปัญหาสำคัญในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ การที่บุคลากรใน สถานศึกษายังเข้าใจไม่ชัดเจนว่าการประกันคุณภาพภายใน ก็คือการบริหารคุณภาพที่เป็นส่วนหนึ่ง ของการทำงานปกติและเป็นงานที่ทำอยู่แล้วจึงทำให้รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระบุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นกับการเน้นคุณภาพและวิธีการทำงานที่มีการตรวจสอบ จำเป็นต้องสร้างความตระหนัก และพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรเป็นลำดับแรก โดยอาจดำเนินการ ดังนี้

1.1.1 การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน และการทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของบุคลากรในสถานศึกษาทุกคน ต้องร่วมกันทำเป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษาต้องปลูกจิตสำนึกและสร้างความตระหนักให้บุคลากร ทุกฝ่ายมองเห็นคุณค่าและมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ

1.1.2 การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน บุคลากร ส่วนใหญ่ยังเข้าใจวิธีการประกันคุณภาพภายในค่อนข้างน้อยและไม่รู้ว่าจะดำเนินการอย่างไร ในแต่ละขั้นตอน รวมทั้งยังขาดทักษะในการประเมินตนเอง จึงควรฝึกอบรมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถดำเนินการประกันคุณภาพได้

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการ

การประกันคุณภาพภายในเป็นภารกิจของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา แต่ในการดำเนินงานจำเป็นต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสาน กำกับ ดูแลช่วยเหลือสนับสนุน ให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงกันเป็นทีม โดยผู้ที่มีความรับผิดชอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งควรดำเนินการร่วมกับบุคลากรหลักที่ได้รับมอบหมาย คณะกรรมการหรือ คณะทำงาน การตั้งคณะกรรมการ ควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารฝ่ายที่รับผิดชอบ งานใดควรอยู่ในคณะกรรมการที่รับผิดชอบการพัฒนาและการประเมินคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับงาน นั้น การมีคณะกรรมการและผู้รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภารกิจของตนเอง จะทำให้ ระบบการประกันคุณภาพภายในหล่อหลอมเข้ากับการทำงานตามภารกิจของตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกันในการพัฒนาคุณภาพด้านต่าง ๆ

2. การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกันในทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวางแผน เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้าเพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น จะต้องมีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของสถานศึกษากับผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทสำหรับกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายในระยะเวลาที่กำหนดขึ้นตอน การวางแผนมีดังต่อไปนี้

2.1.1 การกำหนดเป้าหมายที่แสดงถึงคุณลักษณะหรือคุณภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการดังต่อไปนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการวางแผน ข้อมูลต่างๆ ที่ควรศึกษาวิเคราะห์ คือ

(1) เป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาหลักที่เป็นความต้องการของสังคมและประเทศชาติ

(2) สภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นและชุมชน ทั้งในด้านสภาพทั่วไป ปัญหาความต้องการและแนวโน้มการพัฒนา ซึ่งเป็นเป้าหมายหรือมาตรฐานเฉพาะสำหรับสถานศึกษาแต่ละแห่งที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

(3) ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ที่แสดงภาพของสถานศึกษาตามความเป็นจริง

2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาเป็นการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น และสังเคราะห์เพื่อประสานความต้องการของฝ่ายต่างๆ ทั้งความต้องการส่วนรวม ส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา

2.1.2 การจัดอันดับความสำคัญของเป้าหมาย เป็นการดำเนินที่จะช่วยให้การวางแผนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะจะทำให้ทราบว่าเป้าหมายต่างๆ ที่ต้องการนั้น เป้าหมายใดมีความสำคัญมากน้อยต่างกันเพียงใด เพื่อกำหนดกิจกรรม บุคลากร ทรัพยากร และช่วงระยะเวลาที่จะดำเนินการพัฒนาเป้าหมายนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

2.1.3 กำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน เป็นการนำเป้าหมายที่มีลักษณะเป็นความคิดเชิงนามธรรม มาทำให้เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ โดยคิดโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จหรือตัวบ่งชี้ให้มีความชัดเจนด้วย

2.1.4 การกำหนดระยะเวลา ในการทำแผนควรมีการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในแผนด้วย การกำหนดระยะเวลาจะช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะผู้ปฏิบัติจะได้ทราบว่างานใดควรจะต้องดำเนินการให้เสร็จเมื่อไร และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลและได้ติดตามงานได้ว่ามีความก้าวหน้าตามแผนเพียงใด

2.1.5 การกำหนดงบประมาณ ควรคิดงบประมาณที่จะใช้ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ตามแผนอย่างรอบคอบและเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด โดยคำนึงถึงความพอเพียง

หรือความเหมาะสมระหว่างรายรับ - รายจ่าย เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมาย โดยมีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า

2.1.6 การกำหนดผู้รับผิดชอบ การกำหนดผู้รับผิดชอบที่เหมาะสมในการดำเนินการแต่ละขั้นตอนหรือในกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แผนดังกล่าวสามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีกำหนดไว้ในแผนอย่างชัดเจนว่าเรื่องใดจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของใครบ้าง

2.2 การดำเนินการตามแผน เมื่อสถานศึกษาได้วางแผนการปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว บุคลากรก็ร่วมกันดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้โดยในระหว่างการดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษา ควรจะ

2.2.1 ส่งเสริมและสนับสนุน ให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข

2.2.2 จัดตั้งอำนาจความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 กำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินการตามแผน

2.2.4 ให้การนิเทศ

2.3 การตรวจสอบและประเมิน การประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ ที่จะสะท้อนให้เห็นการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ในระหว่างที่สถานศึกษาดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ควรมีการตรวจสอบประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการเป็นไปในทิศทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามมาตรฐานหรือเป้าหมาย และตัวบ่งชี้ที่กำหนดในแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการหรือไม่ มีจุดอ่อนจุดแข็งประการใด มีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานและตัวบ่งชี้ให้มากที่สุด และเมื่อสิ้นภาคเรียนหรือสิ้นปี การศึกษาก็ต้องมีการประเมินสรุปรวม เพื่อนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานในระยะต่อไป

กิจกรรมการตรวจสอบประเมินผลภายในที่ควรดำเนินการประกอบด้วย การวางแผนการประเมิน การจัดหา จัดทำเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย และการตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพการประเมิน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 การวางกรอบการประเมิน คณะกรรมการควรประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ในการวางกรอบการประเมิน เพื่อกำหนดแนวทางในการประเมินว่า จะประเมินอะไร ใครเป็นผู้ ประเมินและมีรูปแบบการประเมินอย่างไร

2.3.2 การจัดหา จัดทำเครื่องมือ คณะกรรมการควรประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล การประเมินภายในอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ที่เหมาะสมกับตัวบ่งชี้ที่จะวัด

2.3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล สถานศึกษาควรวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้สอดคล้องกับการทำงานปกติของสถานศึกษาให้มากที่สุด ในการเก็บข้อมูล หากข้อมูลใดมีอยู่ แล้วในสถานศึกษา ไม่ควรจัดเก็บใหม่ให้นำข้อมูลที่มีอยู่มาประมวลผล วิเคราะห์และนำไปใช้ได้ เลขการเก็บข้อมูลควรเก็บจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และทำให้ได้สารสนเทศในมุมมองต่าง ๆ

2.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้รับผิดชอบควรร่วมกัน พิจารณากรอบการวิเคราะห์ว่าข้อมูลแต่ละประเด็นจะวิเคราะห์ในระดับใด ระดับบุคคล ระดับ ห้องเรียนหรือระดับภาพรวมของสถานศึกษาใครเป็นผู้วิเคราะห์ วิเคราะห์ในช่วงเวลาใดเพื่อจะได้ นำผลมาใช้

2.3.5 การแปลความหมาย ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จะนำมาใช้ประโยชน์ได้ ก็ต่อเมื่อสถานศึกษาได้แปลความหมายของข้อมูล โดยมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด โดยคณะกรรมการจะต้องร่วมกันกำหนดให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษา ด้วยการ พิจารณาข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของสถานศึกษาประกอบระดับเกณฑ์ของที่อื่นว่าเป็น อย่างไร เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการตัดสิน และเนื่องจากการประเมินตนเองเป็นการประเมิน เพื่อพัฒนา ดังนั้น เกณฑ์การประเมินควรจะดูพัฒนาการของสถานศึกษาด้วย ในช่วงแรกอาจจะ กำหนดเกณฑ์ที่คิดว่าสถานศึกษาสามารถทำได้ง่ายไปก่อนเพื่อให้มีกำลังใจในการทำงานแล้วค่อย ๆ ปรับให้สูงขึ้น

2.3.6 การตรวจสอบปรับปรุงคุณภาพการประเมิน เมื่อสถานศึกษาได้ ดำเนินการประเมินตามแผนที่กำหนดไว้แล้วก็จะต้องมีการตรวจสอบกระบวนการและผลการ ประเมินว่า มีความเหมาะสม ถูกต้องและน่าเชื่อถือเพียงใด

2.4 การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน เมื่อนุคลากรแต่ละคนแต่ละฝ่ายมีการ ประเมินผลสำเร็จเรียบร้อยแล้วก็ส่งผลให้กับคณะกรรมการที่รับผิดชอบ ซึ่งจะต้องนำผลการ ประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผลในภาพรวมทั้งหมด แล้วนำเสนอผลการประเมินต่อ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานของตนเองต่อไป ผลการประเมินสามารถนำไปใช้

เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร และใช้ในการวางแผนต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

2.4.1 การปรับปรุงการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร ในระหว่างการดำเนินงานและมีการตรวจสอบประเมินผลทั้งในระดับรายบุคคล หรือระดับชั้นหมวดวิชาผู้บริหาร และบุคลากรสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการทำงานของตนเองและปรับปรุงแผนการดำเนินงานได้เลย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.4.2 การวางแผนระยะต่อไป การนำผลการประเมินไปใช้จัดทำแผนในภาคเรียนหรือปีการศึกษาต่อไป ควรมีการวิเคราะห์จุดเด่น และจุดที่ต้องปรับปรุงของสถานศึกษาหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

2.4.3 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ถ้าสถานศึกษานำผลที่ได้จากการประเมินมาพัฒนาเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สามารถใช้ได้สะดวก รวดเร็ว และเป็นปัจจุบันก็จะเป็นประโยชน์ในการบริหารงาน และประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภายนอกเข้ามาประเมินสถานศึกษาก็พร้อมที่จะนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศที่ผู้ประเมินต้องการได้ง่ายขึ้นในทุก ๆ ด้าน

3. การจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนและมีการประเมินผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้วในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้ทราบไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้ปกครอง หรือชุมชนหน่วยงานต้นสังกัด และผู้ประเมินภายนอก เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยดำเนินการ ได้แก่ รวบรวมผลการดำเนินงาน และผลการประเมิน วิเคราะห์และสังเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา และเขียนรายงาน

การรายงานผลการประเมินและเนื้อสาระที่ต้องการสื่อสารควรมี 2 แบบ แบบแรกเป็นการรายงานที่มีรายละเอียดครบถ้วน เน้นในเชิงวิชาการเพื่อใช้สำหรับรายงานหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ประเมินภายนอก ส่วนแบบที่สองเป็นการรายงานสรุปเพื่อเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ปกครองและชุมชน โดยนำเสนอในลักษณะการบรรยายใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและมีความยาวไม่มาก ซึ่งจะให้ผู้ปกครองรับรู้ข้อมูลของสถานศึกษาได้มากขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 (3) ได้กำหนดให้มีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล ตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ โดยคณะกรรมการด้านมาตรฐานและหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในการจัดทำมาตรฐานดังกล่าว ได้นำมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้ง จุดหมายหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตรเป็นตัวตั้งในการกำหนดมาตรฐาน และ นำจุดเน้นในการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2549 - 2559) สาระบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 24 และมาตรา 26 มาประกอบการพิจารณาในการจัดทำซึ่งมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้นั้น จะครอบคลุมทั้งคุณภาพด้านผู้เรียน คุณภาพด้านการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการศึกษา และคุณภาพด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2549 : คำนำ)

ด้านคุณภาพผู้เรียน

ด้านคุณภาพผู้เรียนได้กำหนดมาตรฐานไว้ 8 มาตรฐานและตัวบ่งชี้ไว้ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มี 6 ตัวบ่งชี้

- คือ 1) มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ 2) มีความซื่อสัตย์สุจริต 3) มีความกตัญญูกตเวที 4) มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละต่อส่วนรวม 5) ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตนและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า และ 6) ภูมิใจในความเป็นไทย เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาไทย นิยมไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มี 2 ตัวบ่งชี้

- คือ 1) รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม และ 2) เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ

- ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มี 5 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีทักษะในการจัดการและทำงานให้สำเร็จ 2) เพียรพยายาม ขยัน อดทน ละเอียดรอบคอบในการทำงาน 3) ทำงานอย่างมีความสุข พัฒนางานและภูมิใจในผลงานของตนเอง 4) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และ 5) มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริตและหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนสนใจ

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์

- มีวิจารณ์ญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปความคิดรวบยอด คิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม

- 2) สามารถคาดการณ์ กำหนดเป้าหมาย และแนวทางการตัดสินใจได้ 3) ประเมินและเลือก